

بررسی میزان آگاهی شرکت کنندگان در اولین کنگره کشوری بررسی صحنه جرم درباره تیم بررسی صحنه

دکتر علی محفوظی

رئیس کنگره

دکتر علیرضا کاهانی

دبیر علمی کنگره

دکتر سید محمد صادق قریشی

مسئول نمایشگاههای کنگره

دکتر عباس شکور

رئیس کمیته علمی - اجرایی کنگره

دکتر جهانبخش سنجایی شیرازی

دبیر اجرایی کنگره

چکیده

در طول برگزاری اولین کنگره کشوری بررسی صحنه جرم با هدف سنجش میزان آگاهی شرکت کنندگان مطالعه ای به صورت توصیفی صورت گرفت این بررسی در مورد مسئولیت اعضای تیمهای بررسی، آموزش آنها، اهمیت کار تیمی و اهمیت رعایت اصول و استانداردهای این موضوع بود. سوالات به تفکیک محل خدمت شرکت کنندگان مورد بررسی قرار گرفت که شامل قوه قضائیه، پزشکی قانونی، نیروی انتظامی، آتش نشانی و غیره بود.

در مورد مسئولیت کامل قاضی در بررسی صحنه جرم، میزان اختیارات وی، مسئولیت وی در مورد حفظ بهداشت و امنیت صحنه جرم و اهمیت حفظ صحنه جرم برای بازدید مجدد آن اختلافاتی در نظرات با توجه به محل خدمت افراد وجود داشت. لزوم آموزش عمومی نیروی انتظامی رعایت اصول و استانداردها از دیگر موارد مورد بررسی بود.

کلید واژه: آموزش، آگاهی، صحنه بررسی جرم

مقدمه

قضات، پزشکان قانونی، نیروهای انتظامی، آتش نشانان و ... نیز یکسان نیست همچنان که نگرش و عملکرد آنها نیز دارای تفاوتی می باشد. تا قبل از این اطلاعات کافی در مورد آگاهی افراد مرتبط با این موضوع در دسترس نبوده است و شاید یکی از علل انجام نشدن این اقدام ضروری تا بحال نیز نبودن این مطالعات بوده است. اگر مطالعات متسجم در این میان انجام نپذیرد مسلماً تبعات و مشکلات فراوانی حاصل خواهد شد. از جمله آنکه متقاعد نمودن افراد مسئول جهت انجام این امر مهم بین بخشی که مستلزم همکاری چندین سازمان و نهاد است بدون انجام مطالعات مناسب و ارائه دلایل کافی و مستند با مشکل همراه خواهد بود عدم همکاری و یا همکاری ناکافی افراد از تبعات این امر است. تفاوت بین آگاهی

اولین کنگره کشوری بررسی صحنه جرم با هدف آماده سازی بستر مناسب جهت ایجاد تیمهای بررسی صحنه جرم با تکیه بر فرهنگ سازی در این زمینه در تیرماه سال جاری برگزار گردید. واضح است که در این میان اهمیت آموزش و افزایش آگاهی افراد درگیر با موضوع از اهمیت بسزایی برخوردار است. اما یکی از مشکلات موجود در این بین نداشتن اطلاع از وضعیت فعلی آگاهی افراد می باشد. آنچه حائز اهمیت است دانستن این وضعیت جهت برنامه ریزی آموزشی و همچنین برنامه اجرایی تشکیل این تیمها می باشد. میزان آگاهی فعلی گروههای مختلف مربوط به این مسئله مانند

پرسشنامه ای با ۱۳ سوال به شیوه لیکرت توسط شرکت کنندگان تکمیل گردید. در این پرسشنامه در مورد آگاهی افراد در موارد زیر سوال شده بود:

- ۱- مسئولیت قاضی به عنوان سرگروه تیم بررسی صحنه جرم
- ۲- مسئولیت قاضی نسبت به رعایت بهداشت و امنیت در گروه بررسی صحنه جرم
- ۳- اهمیت بررسی کامل صحنه جرم با توجه به استانداردهای موجود
- ۴- اهمیت حفظ صحنه جرم جهت بازدید مجدد صحنه
- ۵- اهمیت آموزش عمومی نیروی انتظامی
- ۶- اصول اولیه برخورد با اجساد در بررسی یک صحنه
- ۷- اهمیت انجام کار گروهی در بررسی صحنه جرم

از حدود ۴۰۰ پرسشنامه ای که در بین افراد شرکت کننده در کنگره توزیع شد. ۲۷۳ پرسشنامه تکمیل و جمع آوری شد. سپس اطلاعات از پرسشنامه ها به فرمهای اطلاعاتی منتقل و توسط برنامه آماری SPSS آنالیز و نتایج استخراج شد. با توجه به رتبه ای بودن متغیرها از رواسپرن برای بررسی همبستگی استفاده شد. همچنین میانه اطلاعات محاسبه شد. درصد انتخاب گزینه های پرسشنامه تعیین شد و در نهایت جهت نتیجه گیری ساده تر موارد کاملاً مخالف و مخالف را به عنوان مخالف و کاملاً موافق و موافق را موافق قرار دادیم.

یافته ها

از قضات و افراد شرکت کننده در کنگره از قوه قضائیه ۸۷/۶ درصد آنها با مسئولیت کامل بررسی صحنه جرم با قاضی و نماینده وی موافق بودند که از این بین ۶۶/۱ درصد با تاکید بر این موافقت گزینه پرسشنامه را انتخاب نموده بودند. پزشکان قانونی به میزان ۶۳/۷٪، نیروی انتظامی ۶۶٪، آتش نشانان ۷۱/۳٪ و دیگر شرکت کنندگان به میزان ۵۷٪ با این موضوع توافق داشتند. (جدول ۱)

افراد در بخشهای مختلف باعث عدم هماهنگی لازم خواهد بود و تداخل عمل در هنگام انجام وظیفه و عدم آشنایی افراد با مسئولیتها نیز از عوارض نبودن آگاهی لازم بدون دانستن میزان آگاهی افراد چه بسا امکانات و وسایل متعددی که مسلماً همراه با صرف هزینه های فراوان تهیه می شود بدون استفاده خواهد ماند و مجموعه تمام این موارد منتهی به برنامه ای غیراجرایی می شود که با صرف وقت و هزینه بسیار زیاد در نهایت به یک دستور العمل واقعی و انجام پذیر بدل نخواهد شد. با توجه به نگرشهای متفاوت در بخشهای مختلف نیز تناقضات فراوانی وجود دارد آنچنانکه عده ای فراهم بودن امکانات مالی جهت افراد را موثرترین عامل موفقیت در انجام این امر می دانند، عده ای تغییر در نگرش قضات در جریان تحقیق را به عنوان راه حل پیشنهاد می نمایند و به نظر می رسد کمتر به تغییر نگرشها بوسیله آموزش در این زمینه معتقد هستند. به هر حال می بایست با اندازه گیری های واقعی از عوامل موثر و تعیین نمودن تاثیر هر کدام از آنها و شناسایی عوامل واقعاً موثر به این طریق شروع به برنامه ریزی نمود. هدف این تحقیق شناسایی میزان آگاهی هر گروه از افراد در تیمهای بررسی صحنه جرم و به طور اخص میزان آگاهی آنها نسبت به مسئولیت سرگروهی تیم، مسئولیت حفظ بهداشت و امنیت در بررسی صحنه جرم، لزوم حفظ صحنه جرم و بازدید مجدد آن، لزوم آموزش عمومی نیروی انتظامی، لزوم رعایت موارد و نکات قانونی در این بین همچنین اصول و استانداردهای مختلف در این زمینه بود که در پی آن تعیین مسئولیت هر فرد، عدم تداخل در عمل افراد، هماهنگ نمودن بخشهای متفاوت، شناسایی امکانات موردنیاز، جلب نظر موافق افراد مسئول و در نهایت تهیه برنامه اجرایی مفید حاصل خواهد شد.

مواد و روشها

در این مطالعه که بصورت توصیفی در بین افراد شرکت کننده در اولین کنگره کشوری بررسی صحنه جرم انجام یافت

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۶۶/۱	۲۱/۵	—	۱۰/۷	۱/۵
پزشکی قانونی	۱۸/۹	۴۴/۸	۱/۷	۱۸/۹	۱۵/۵
نیروی انتظامی	۲۴/۵	۴۱/۵	۳/۷	۱۸/۸	۱۰/۳
آتش نشانی	۲۸/۵	۴۲/۸	—	۲۸/۵	—
غیره	۳۴/۲	۲۲/۸	۵/۷	۲۰	۱۷/۱

جدول ۱- درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت نسبت به مسئولیت کاملی قاضی در بررسی صحنه جرم

در مورد مسئولیت قاضی در مورد حفظ بهداشت و امنیت صحنه جرم قضات تنها ۳۰/۷٪ نظر موافق داشتند، ۵۳/۷٪ مخالف و ۱۵/۳٪ بی نظر بودند. پزشکان قانونی ۵۲/۳٪ نظر موافق، افراد نیروی انتظامی ۳۲٪ رای موافق و ۱۲/۲٪ بدون نظر بودند. آتش نشانان ۲۸/۴٪ رای موافق داشتند و ۱۴/۲٪ بدون نظر بودند. افراد دیگر نیز ۴۲/۸٪ با نظر موافق و ۱۱/۴٪ بدون نظر بودند. (جدول ۲)

در مورد سوالی که مسئولیت کامل بررسی صحنه را به عهده شخص خاصی قرار نداده بود و استقلال گروه‌های متفاوت در بررسی صحنه را مطرح نموده بود قضات با ۸۷/۶٪، پزشکان قانونی با ۷۵/۸٪، نیروی انتظامی با ۸۲٪، آتش نشانان با ۷۱/۳٪ و بقیه افراد با ۷۴/۲٪ مخالف این نظر بودند. در تست آماری انجام شده اندازه گیری رواسیرمن صورت گرفت و با رو ۳۳۰/۰ با $\alpha = 0.01$ هماهنگی معناداری بین این دو سوال وجود داشت.

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۱۰/۷	۲۰	۱۵/۳	۳۸/۴	۱۵/۳
پزشکی قانونی	۲۰/۶	۳۲/۷	۵/۱	۲۵/۸	۱۵/۵
نیروی انتظامی	۱۲/۲	۱۹/۸	۱۲/۲	۳۶/۷	۱۶/۹
آتش نشانی	۱۴/۲	۱۴/۲	۱۴/۲	۵۷/۱	۰
غیره	۱۷/۱	۲۵/۷	۱۱/۴	۲۸/۵	۱۷/۱

جدول ۲- درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت نسبت به مسئولیت قاضی در مورد حفظ بهداشت و امنیت

رای موافق، آتش نشانان ۴۲/۶ رای موافق و دیگر افراد ۷۱/۳٪ رای موافق داشتند. (جدول ۳)

در مورد حفظ صحنه جرم برای بازدید مجدد قضات ۵۵/۳٪ رای موافق، پزشکان قانونی ۶۵٪، نیروی انتظامی ۴۹/۹٪

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۲۳	۳۲/۳	۳	۳۰/۷	۱۰/۷
پزشکی قانونی	۲۰/۵	۴۴/۸	۶/۸	۱۳/۷	۱۳/۷
نیروی انتظامی	۹/۴	۲۸/۲	۱۱/۳	۲۸/۲	۹/۴
آتش نشانی	۱۴/۲	۴۲/۶	۰	۴۲/۶	۱۴/۲
غیره	۲/۸	۱۱/۴	۱۴/۲	۱۱/۴	۲/۸

جدول ۳- درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت نسبت به حفظ صحنه جهت بازدید مجدد

موافق نیروی انتظامی، ۸۵/۶٪ رای موافق آتش نشانان و ۹۱/۴٪ رای موافق افراد دیگر همراه بود. جدول (۴).

آموزش عمومی در نیروی انتظامی با ۹۲/۲٪ رای موافق قضات ۹۹/۹ درصد رای موافق پزشکان قانونی، ۹۴/۲٪ رای

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۷/۶	—	—	۴۱/۵	۵۰/۷
پزشکی قانونی	—	—	—	۴۴/۸	۵۵/۱
نیروی انتظامی	۳/۷	۱/۸	—	۲۷/۳	۶۶/۹
آتش نشانی	۱۴/۲	—	—	۵۷/۱	۲۸/۵
غیره	۲/۸	۲/۸	۲/۸	۳۱/۴	۶۰/۰

جدول ۴ - درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به آموزش عمومی نیروی انتظامی

۷۵/۱٪ نظر مخالف نیروی انتظامی و ۹۹/۹٪ نظر مخالف آتش نشانان و ۸۹/۶٪ نظر مخالف افراد دیگر همراه بود. (جدول ۵)

تمیز نمودن جسد قبل از انتقال به پزشکی قانونی با ۶۹/۲٪ نظر مخالف قضات، ۹۴/۷ درصد نظر مخالف پزشکان قانونی، ۳

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۷/۶	۷/۶	۷/۶	۳۰/۸	۳۸/۴
پزشکی قانونی	۱/۷	۳/۴	—	۴۱/۳	۵۳/۴
نیروی انتظامی	۲/۸	۱۳/۲	۶/۶	۳۶/۷	۳۸/۶
آتش نشانی	—	—	—	۸۵/۷	۱۴/۲
غیره	۵/۷	۲/۸	—	۴۴/۸	۴۴/۸

جدول ۵ - درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به تمیز نمودن جسد قبل از انتقال به پزشکی قانونی

نیروی انتظامی با ۴۴/۲٪ مخالف و ۴۹٪ موافقت نظر خود را اعلام کرده بودند (جدول ۶)

۷۹/۹٪ قضات اجازه جابجایی و واریسی جسد را به قاضی داده بودند اما ۶۵/۴٪ پزشکان قانونی مخالف این امر بودند.

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۴۱/۵	۳۸/۴	۱/۵	۹/۲	۹/۲
پزشکی قانونی	۳/۴	۲۴/۱	۵/۱	۴۱/۳	۲۴/۱
نیروی انتظامی	۱۳/۲	۳۵/۸	۳/۷	۲۳/۵	۲۰/۷
آتش نشانی	۲۸/۵	۴۲/۸	۱۴/۲	۱۴/۲	—
غیره	۵/۷	۲۵/۷	۵/۷	۳۷/۱	۲۵/۷

جدول ۶ - درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به جابجایی و واریسی جسد توسط قاضی

نشانیان ۶۰٪ مخالف و بقیه افراد ۶۲/۸٪ مخالف این موضوع بودند. (جدول ۷)

محدود نمودن محوطه جهت بررسی صحنه جرم در رای قضات با ۵۹/۹٪ مخالفت همراه بود. پزشکان قانونی ۸۶/۱٪ نظر مخالف نیروی انتظامی ۷۰/۱۶٪ نظر مخالف داشتند، آتش

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۱۰/۷	۱۳/۸	۱۵/۳	۴۳/۰	۱۶/۹
پزشکی قانونی	۵/۱	۱/۷	۶/۸	۶۸/۹	۱۷/۲
نیروی انتظامی	۵/۶	۱۷/۹	۲/۸	۳۸/۶	۳۲
آتش نشانی	۲۸/۵	۲۸/۵	—	۶۰	—
غیره	—	۲۵/۷	۱۱/۴	۴۰	۲۲/۸

جدول ۷- درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به محدود نمودن محوطه بررسی صحنه

انتظامی ۹۴/۲٪ موافقت و آتش نشانیان ۹۹/۹٪ موافقت اعلام نظر کرده بودند. (جدول ۸)

در مورد اهمیت میزان حرارت محیط و شرایط جوی قضات با ۹۲/۳٪ موافقت، پزشکان قانونی ۹۳٪ موافقت، نیروی

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۵۲/۳	۴۰	۷/۶	—	—
پزشکی قانونی	۶۵/۵	۲۷/۵	۳/۴	۱/۷	۱/۷
نیروی انتظامی	۵۸/۴	۳۵/۸	۲/۸	۰/۹	۰/۹
آتش نشانی	۴۲/۸	۵۷/۱	—	—	—
غیره	۶۰	۲۸/۵	۵/۷	۵/۷	—

جدول ۸- درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به اهمیت میزان درجه حرارت محیط و شرایط جوی

نیروی انتظامی ۸۲/۹٪ نظر موافق، آتش نشانیان ۸۱/۳٪ نظر موافق داشتند. (جدول ۹)

۷۸/۴ درصد قضات حتی در صورت ایجاد محدودیت برای قاضی استفاده از کارشناسان و بررسی تیمی صحنه جرم را پیشنهاد نموده بودند، پزشکان قانونی ۵۵/۱٪ نظر موافق،

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۶/۱	۱۵/۳	—	۴۱/۵	۳۶/۹
پزشکی قانونی	۱/۷	۱۳/۷	۱/۷	۱۲	۴۳/۱
نیروی انتظامی	۲/۸	۸/۴	۵/۶	۳۶/۷	۴۶/۲
آتش نشانی	—	۲۸/۵	—	۴۲/۸	۲۸/۵
غیره	—	۵/۷	۲/۸	۲۲/۸	۶۵/۷

جدول ۹- درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به استفاده از کارشناسان توسط قاضی

در مورد نحوه انتقال سلاح سرد از جسد به دست مقام قضائی ۶۵/۳ درصد قضات، ۶۲٪ پزشکان قانونی، ۵۷/۵٪ نیروی انتظامی، ۴۲/۷٪ آتش نشانان و ۷۷/۰ افراد متفرقه به نحو صحیح اعلام نظر کرده بودند. (جدول ۱۰)

نظرات محل خدمت	کاملاً موافق	موافق	بدون نظر	مخالف	کاملاً مخالف
قوه قضائیه	۲۱/۵	۲۰	۳/۰	۲۶/۱	۲۹/۲
پزشکی قانونی	۱۰/۳	۲۰/۶	۵/۱	۳۱/۰	۳۱/۰
نیروی انتظامی	۱۲/۲	۲۱/۶	۶/۶	۲۶/۴	۳۱/۱
آتش نشانی	—	۲۸/۵	۲۸/۵	۲۸/۵	۱۴/۲
غیره	۱۱/۴	۵/۷	۵/۷	۲۲/۸	۵۴/۲

جدول ۱۰ - درصد نظر افراد با توجه به محل خدمت آنها نسبت به خروج سلاح سرد از جسد و تحویل به مقام قضائی

نسبت به لزوم آموزش عمومی نیروی انتظامی همگی آگاهی کافی را داشتند. و در این زمینه می بایست بر روی دیگر متغیرهای تاثیرگذار فکر نمود. تعداد زیادی از قضات اجازه جابجایی و واری جسد را به قاضی داده بودند. اما تعداد زیادی از پزشکان قانونی با این امر مخالفت نموده بودند. در بسیاری از موارد جابجایی ها و واری های اولیه قبل از حضور پزشک قانونی باعث مشکلات در تجزیه و تحلیل نشانه ها و علائم باقیمانده در صحنه جرم بوده است. به همین دلیل پزشکان قانونی بر عدم جابجایی جسد قبل از معاینه آن اصرار دارند. در مورد استانداردها و اصول حفظ صحنه و بررسی آن اطلاعات شرکت کنندگان در حد قابل قبولی بوده است و در این زمینه سنجشهایی تخصصی درباره موضوعات مختلف در این امر می توانند کمک کننده باشند.

بحث

قضات نسبت به بقیه افراد با درصد بیشتری نسبت به مسئولیت کامل قاضی اظهار نظر نموده بودند. به طوری که ۱/۱ ۶۶ درصد با عبارت کاملاً موافق به این امر تاکید نموده بودند. همینطور که با ۸۷/۶٪ مخالف استقلال گروههای دیگر در مورد بررسی صحنه بودند. هرچند در نهایت مسئولیت کامل تیم بررسی با قاضی است و در حقیقت این اعلام رای به عنوان پاسخ صحیح تلقی شد اما به نظر می رسد. در جهت پذیرش نقش دیگر کارشناسان در امر تحقیق مشکلاتی وجود دارد. تنها ۳۰/۷٪ از قضات از اینکه مسئولیت تامین بهداشت و امنیت گروه با آنها است اطلاع داشتند و این میزان بسیار کمی است و باید در جهت افزایش این آگاهی فعالیت نمود، پائین بودن استانداردهای پیشگیری بهداشتی در بررسی صحنه های جرم مثلاً بررسی اجساد به مقدار بسیار زیاد به این دلیل است که متولی و مسئول این مورد شناخته نشده است و افراد نمی دانند چه کسی باید در جهت افزایش ضریب اطمینان سلامتی آنها تلاش نماید چنانکه در پاسخهای مطرح شده در این سوال به میزان بسیار بیشتری از حد انتظار گزینه نظری ندارم انتخاب شده بود.

در مورد حفظ صحنه جرم برای بازدید مجدد نظرات موافق در تمام گروهها نسبتاً پایین بود و این به علت کمبود آگاهی از روشهای جدید و تکنولوژی جهت بازسازی کامپیوتری و کم کردن سختیهای نگهداری صحنه جرم است.